

Politechnika Śląska
Wydział Architektury
Katedra Urbanistyki i Planowania Przestrzennego

Adaptacja obiektów przemysłowych dla celów sportu

Rozprawa doktorska

STRESZCZENIE
SUMMARY

Autor: Bogusław Hajda

Promotor: profesor dr hab. inż. arch. Krzysztof Gasidło

Gliwice, wrzesień 2021 r.

STRESZCZENIE

- **Przedstawienie problemu naukowego.**

Zjawisko powstawania terenów i obiektów przemysłowych oraz procesy ich adaptacji do nowych funkcji są od wielu lat przedmiotem badań naukowych. Literatura na ten temat jest bardzo bogata (patrz stan badań i bibliografia). Najczęściej opisuje się adaptacje obiektów przemysłowych do celów handlowych, biurowych, kulturalnych, turystycznych a także mieszkaniowych. Sport jako funkcja towarzysząca, lub czasami główna, jest tematem rzadko poruszonym w literaturze naukowej i pracach studialnych dotyczących przekształceń terenów i obiektów, chociaż coraz częściej można znaleźć przykłady wykorzystywania terenów i obiektów przemysłowych do celów sportowych.

Przedmiotem niniejszej pracy są adaptacje obiektów przemysłowych dla sportów, w tym również takich, które mogą być uprawiane bez specjalnie w tym celu zaprojektowanej i wzniesionej infrastruktury, takiej jak hale sportowe, stadiony lub baseny.

Problemem naukowym jest brak odpowiedzi na pytanie, czy adaptacja obiektów i terenów przemysłowych dla celów sportu, w tym również sportów miejskich, może być odrębnym kierunkiem w procesie ich transformacji funkcjonalnej oraz czy istnieją prawidłowości towarzyszące temu zjawisku.

- **Uzasadnienie wyboru tematu.**

Podjęcie tematu adaptacji obiektów przemysłowych dla celów sportu jako przedmiotu pracy badawczej wynika z trzech powodów:

- pierwszym są wieloletnie doświadczenia sportowe autora, związane z uprawianiem wspinania (w tym miejskiego) oraz doświadczenia zawodowe, związane z transformacją funkcjonalną terenów i obiektów, w tym szczególnie przemysłowych;
- drugim są spostrzeżenia związane z wystąpieniami na konferencjach naukowych oraz seminariach. W ich trakcie autor zwrócił uwagę na rozdźwięk pomiędzy skalą występowania zjawiska jakim są sporty miejskie, a niewielką liczbą poświęconych mu opracowań naukowych;
- trzecim są liczne przykłady adaptacji terenów i obiektów, w tym szczególnie przemysłowych, dla celów sportu, które nie były dotychczas przedmiotem odrębnych, poświęconych im prac badawczych w dyscyplinie architektura i urbanistyka. Wiele z nich znajduje się na Górnym Śląsku, gdzie mieszka autor.

- **Stan badań.**

Na potrzeby pracy problematykę dotychczasowych badań podzielono na dwa obszary:

- pierwszy obszar dotyczy problemów przekształceń obiektów i terenów przemysłowych i został podzielony na trzy pola:

- ✓ transformacja terenów przemysłowych
- ✓ rewitalizacja jako narzędzie wspomagające procesy transformacji terenów przemysłowych
- ✓ rola obiektów przemysłowych w krajobrazie
- drugi obszar związany jest ze sportem oraz rekreacją w obszarach zurbanizowanych, w tym w obiektach i na terenach przemysłowych i został podzielony na dwa pola:
  - ✓ rola sportu i rekreacji w przestrzeniach miejskich
  - ✓ wykorzystanie terenów i obiektów przemysłowych dla celów turystyki i rekreacji

- **Zakres i pole badawcze pracy.**

Przedmiotem badań jest zjawisko adaptacji obiektów przemysłowych dla celów sportu. Ze szczególnym uwzględnieniem dyscyplin sportu, nazwanych sportami miejskimi. W trakcie prac badawczych sformułowano ich definicję oraz klasyfikację. Przedstawiono również historię rozwoju wybranych dyscyplin sportów miejskich oraz miejsc i obiektów do ich uprawiania.

Zakres tematyczny pracy mieści się w dyscyplinie architektura i urbanistyka. Temat badań połączony jest z zagadnieniami technicznymi, funkcjonalnymi, kulturowymi i społecznymi, wynikającymi z uwarunkowań, jakie niesie ze sobą adaptacja obiektów przemysłowych do celów sportu. Zagadnienia techniczne związane są uwarunkowaniami konstrukcyjnymi adaptacji do nowych funkcji. Zagadnienia funkcjonalne dotyczą podatności obiektów do adaptacji oraz bezpieczeństwa i jakości funkcjonowania. Zagadnienia kulturowe dotyczą uwarunkowań związanych z zachowaniem i ochroną elementów materialnego dziedzictwa kulturowego. Zagadnienia społeczne związane są z rolą sportu w procesach integracji oraz przeciwdziałania zjawiskom wykluczenia.

Zakres terytorialny pracy obejmuje województwo śląskie, w granicach którego występują obszary, które były poddawane dynamicznym procesom uprzemysłowienia. Równoległe występowanie górnictwa i wielu gałęzi przemysłu oraz procesy ich transformacji spowodowały, że w województwie śląskim odnajdujemy prawdopodobnie jedno z największych zróżnicowań rodzajów obiektów przemysłowych w skali kraju. W związku z tym skala zjawiska, które jest przedmiotem badań może tu również być największa.

Zakres czasowy pracy obejmuje lata 1989 - 2020, ponieważ rok 1989 był rokiem początku transformacji gospodarki, a więc również początku masowego pojawiania się wspomnianych obiektów.

Polem badawczym pracy są przykłady zrealizowanych adaptacji obiektów przemysłowych dla celów sportu. W tym przykłady adaptacji zrealizowanych na obszarze województwa śląskiego, a powstałych po roku 1989.

- **Hipoteza i pytania badawcze.**

Na podstawie własnych badań oraz doświadczeń autor formułuje następującą hipotezę badawczą :

Adaptacja obiektów przemysłowych do celów sportu może być odrębnym kierunkiem w procesie ich przekształceń.

Pytania badawcze:

Pytanie 1. Czy istnieją szczególne cechy fizyczne oraz uwarunkowania lokalizacyjne obiektów przemysłowych, które predysponują je do adaptacji dla celów sportu ?

Pytanie 2. Czy skala oraz rodzaje przekształceń związanych z taką adaptacją mogą mieć wpływ na fizyczne cechy obiektu ?

Pytanie 3. Czy tego rodzaju adaptacje wymagają ingerencji w elementy konstrukcyjne lub instalacje techniczne obiektu ?

Pytanie 4. Czy tego rodzaju adaptacje mogą mieć znaczenie dla zachowania i ochrony materialnego dziedzictwa przemysłowego ?

Pytanie 5. Czy taki kierunek adaptacji obiektów przemysłowych może być wykorzystywany w procesie transformacji obszarów zdegradowanych ?

Pytanie 6. Czy ingerencje związane z taką adaptacją są odwracalne i podatne na ewentualną kolejną zmianę funkcji ?

Pytanie 7. Czy tego rodzaju adaptacje mogą być dostosowywane do funkcjonowania w warunkach ograniczeń np. związanych z pandemią wirusa SARS-CoV-2 ?

- **Metoda badawcza.**

Wobec przedstawionej wcześniej hipotezy, postawione pytania badawcze wymagają ustalenia planu badań, który obejmuje cztery współzależne etapy:

- analizę literatury i innych źródeł wiedzy
- badania terenowe
- wywiady
- syntezę wyników i wnioskowanie

- **Przykłady wykorzystania sportu w procesach transformacji funkcjonalnej obiektów, w tym obiektów przemysłowych.**

Związane ze sportem funkcje mogą mieć pozytywny wpływ na formy i sposoby użytkowania przestrzeni oraz obiektów, również w procesach transformacji obszarów, które zostały dotknięte różnego rodzaju zjawiskami degradacji. W pracy zaprezentowano 24 współczesne realizacje z różnych krajów które pokazują, w jaki

sposób sporty, w tym sporty miejskie, są wykorzystywane w procesach nadawania nowych funkcji obiektom o różnych pierwotnych funkcjach.

W związku z tym przykłady zostały podzielone na dwie grupy, dla których utworzono syntetyczne Karty Informacyjne. Do pierwszej grupy włączono przykłady transformacji funkcjonalnej obiektów infrastruktury różnego rodzaju. Do drugiej grupy włączono przykłady transformacji funkcjonalnej obiektów przemysłowych.

- **Badania wybranych obiektów**

Na obszarze województwa śląskiego zidentyfikowano 40 obiektów i terenów o różnych funkcjach pierwotnych, które zostały zaadaptowane dla celów sportu. Wśród nich 31 to obiekty i tereny przemysłowe (8 obiektów i 23 tereny), a 9 obiektów i terenów pełniło w przeszłości funkcje nie związane z działalnością przemysłową. W zestawieniu ujęto wybrane tereny i obiekty, które pozwalają na uprawianie sportów w znaczeniu wyczynowym lub rekreacyjnym. W zestawieniu nie zostały ujęte tereny zaadaptowane wyłącznie dla celów rekreacji, jak np. zbiorniki poeksploatacyjne pełniące rolę kąpielisk oraz tereny, na których aktywności fizyczne zostały ograniczone wyłącznie do rekreacji, np. ze względu na ochronę zasobów związanych z sukcesją środowiska naturalnego.

Uwzględniając wzmiankowane w pracy definicję terenu przemysłowego, definicję obiektu przemysłowego, definicje sportu i sportów miejskich oraz zakres terytorialny i czasowy pracy, na obszarze województwa śląskiego zidentyfikowano 8 obiektów do badań terenowych.

- **Badania pogłębione.**

Do badań pogłębionych wybrano 3 obiekty z grupy obiektów, które były uprzednio przedmiotem badań terenowych. Celem badań pogłębionych jest zidentyfikowanie kluczowych kwestii które mogą stanowić przedmiot dalszych badań, oraz pozyskanie danych empirycznych na potrzeby opracowania studiów przypadków.

Powstałe przed 1945 r. obiekty są pozostałością po byłych Zakładach Chemicznych Hajduki i zostały ujęte w Gminnej Ewidencji Zabytków Chorzowa. Zostały zaadaptowane w całości do nowych funkcji i umożliwiają uprawianie 7 dyscyplin sportu. Tworzą zespół trzech zintegrowanych funkcjonalnie i fizycznie obiektów, w którym ulokowano przedsięwzięcie o nazwie Freestyle Park. Obiekty znajdują się na terenie firmy Invest Parku Hajduki S.A., która jest ich właścicielem.

- **Studia przypadków obiektów wybranych do badań pogłębionych.**

Jak wspomniano wyżej, obiekty przemysłowe adaptowane dla potrzeb Freestyle Parku są zlokalizowane na terenie Invest Parku Hajduki S.A. (dalej IPH). Obecnie na terenie IPH znajduje się 20 adaptowanych do nowych funkcji obiektów, w których ulokowano prawie 100 firm reprezentujących ponad 14 branż.

Firmy z branży sportowej oraz rekreacyjnej działają w IPH od 2014 r. Funkcje sportowo-rekreacyjne zajmują łącznie powierzchnię ok. 3600 m² i zostały ulokowane w 5 obiektach. W dwóch obiektach zaadaptowanych częściowo dla potrzeb

związanych ze sportem i rekreacją ulokowano Escape Room Strych oraz Strzelnicę Hajduki a trzy obiekty zaadaptowano w całości dla potrzeb Freestyle Parku. Centrum sportowo-rekreacyjne Freestyle Park jest prywatnym, komercyjnym przedsięwzięciem. Prace związane z adaptacją trzech przemysłowych obiektów były realizowane etapami w latach 2014 – 2016. Dwa przyległe do siebie obiekty byłej kotłowni oraz sąsiadujący z nimi obiekt byłych warsztatów zostały połączone za pomocą nowopowstałego łącznika. Tworzą zespół wielokondygnacyjnej zabudowy, w którym funkcjom sportowo-rekreacyjnym towarzyszą funkcje uzupełniające. Poziom zaawansowania infrastruktury sportowo-rekreacyjnej umożliwiał zarówno uprawianie sportów, w tym sportów miejskich, jak i praktykowanie rekreacji ruchowej.

- **Wnioski**

Wnioski szczegółowe z przeprowadzonych badań pozwalają na stwierdzenie, że:

- cechy fizyczne oraz lokalizacje obiektów przemysłowych predysponują je do adaptacji dla celów sportu;
- skala oraz rodzaje przekształceń związanych z taką adaptacją mogą mieć wpływ na fizyczne cechy obiektów;
- tego rodzaju adaptacje mogą, w szczególnych przypadkach, wymagać ingerencji w elementy konstrukcyjne obiektów oraz ich instalacje techniczne;
- adaptacje takie mogą mieć znaczenie dla zachowania i ochrony materialnego dziedzictwa przemysłowego;
- taki kierunek adaptacji obiektów przemysłowych może być wykorzystywany w procesie transformacji obszarów zdegradowanych;
- ingerencje techniczne i organizacyjne związane z taką adaptacją są w większości odwracalne, a obiekty są podatne na ewentualną kolejną zmianę funkcji;
- adaptacje tego rodzaju mogą być dostosowywane do funkcjonowania w warunkach ograniczeń np. związanych z pandemią wirusa SARS-CoV-2.

Analiza zgromadzonego materiału badawczego pozwala na udzielenie twierdzących odpowiedzi na postawione pytania badawcze, a w związku z tym na pozytywne zweryfikowanie postawionej hipotezy badawczej.

Kierunek adaptacji obiektów oraz terenów przemysłowych dla celów związanych ze sportem należy, jako odrębny i równorzędny z innymi kierunkami adaptacji, uwzględniać w dokumentach strategicznych, programowych i planistycznych o zasięgu krajowych, regionalnym oraz lokalnym. Rozdźwięk pomiędzy licznymi przykładami adaptacji obiektów przemysłowych dla celów sportu a niewielką ilością miejsca poświęconego temu zjawisku w literaturze naukowej skłania do wyciągnięcia wniosku, że zjawisko to może być przedmiotem dalszych badań. Materiał badawczy i wnioski z pracy mogą posłużyć do kontynuacji badań, w celu głębszego poznania i opisanie cech charakteryzujących zjawisko adaptacji obiektów o różnych funkcjach pierwotnych dla sportu.